

Alain de Benoist
A mostohaikrek.
Zsidó-keresztény kapcsolatok

ford. Gazdag István

antidogma.hu, cs, 2004/03/18

Vatikán 1998. március 16-án végre nyilatkozatot tett közzé a Soáról, amely már több mint egy évtizede váratott magára. Megvonva a zsidók és a keresztények közötti történelmi kapcsolatok - „inkább negatívnak” minősített - mérlegét, a szöveg világosan elítéli az antijudaizmust, amelyet az egyház mutatott a múltban, azt állítva mindazonáltal, hogy ezt az antijudaizmust nem lehet a náci antiszemitizmushoz hasonlítani.

A nyilatkozat „megbánást” fejez ki „a bizalmatlanság és ellenségesség miatt, amelynek a zsidók voltak az áldozatai a keresztények részéről”. Végül pedig emlékezteti a keresztényeket „a zsidó néppel való szellemi rokonság szoros kötelékeire”, és arra hívja fel őket, hogy „újítsák meg hitük héber gyökereinek tudatát”. Ez a megfogalmazás egészében véve csalódást okozott a zsidó közösség képviselőinek, akik tudatták, hogy számukra ez „nem elégséges”, és az ő szempontukból igazuk is van: per definitionem ez sohasem lehet elég. Már csak az a kérdés, hogy miért.

A keresztény zsidóellenesség az I. századba nyúlik vissza, amikor a születendő kereszténység, kezdetben a judaizmuson belüli egyszerű szakadár irányzatként, véglegesen szakított vele Szent Pál kezdeményezésére, aki odáig ment, hogy azt írta, „a zsidók nem tetszenek Istennek” és „az emberi nem ellenségei” (1 Thessz. 2,15). Teológiai legitimitációt azután az egyházatyáknál kapott, nevezetesen Karthagói Ciprianusnál, Lactantiusnál és Tertullianusnál. Noha nem ismeri el a kollektív bűnt, az egyház attól fogva állandóan azt vetette a zsidók szemére, hogy nem ismerték fel a Krisztus istenségét. „Hitetleneknek”, sőt „istengyilkosoknak” minősítve

őket, csak a megtérésben lát jövőt számukra, vagyis teológiailag sajátos népként való eltűnésükben. Végül és különösen, hogy megalapozza igényeit, „az igazi Izraelnek” (verus Israel) mutatkozik, vagyis a bibliai Izrael egyedüli legitím örökösének, a Templom lerombolását követő szétszóratást (galut) a judaizmus érvénytelenségének bizonyítékaként magyarázva. A kiválasztottság egyedül hiteles birtoklására irányuló eme akaratot nyilvánvalóan elviselhetetlennek ítélték a zsidók, akik éppen ellenkezőleg úgy vélik, hogy egyedül ők vállalják fel teljességében a Sinain kötött szövetséget.

A II. vatikáni zsinat (1963) és a Nostra Aetate (1975) kihirdetése óta az egyház igyekezett szakítani antijudaizmusával. Megtagadta a „megvetés tanítását”, és elvetette azt, amit valaha a helyettesítés teológiájának neveztek. Ezt a változást kedvezően fogadta a zsidó közösség, de általában elégtelennek ítélte. Raphael Draï (franciaországi zsidó közösségi vezető - a ford. megj.) például úgy véli, hogy az egyház, elismervén gyökereit a judaizmusban, mindössze egy „konzerváló, archiváló, instrumentális” emlékezetéről tesz bizonyosságot. Az „új Izrael” kifejezés (Lumen gentium, n. 9) ugyan helyettesítette a „valódi Izrael”, de mély értelme nem változott. A baráti gesztusok mindenesetre nem tudják elfedtetni, hogy a „zsidó-keresztény párbeszéd” ma holtponton van. A régi sebhelyek még mindig ugyanúgy fájnak, ahogyan azt az auschwitzi karmelita kolostor körüli polémiákkal, Lustiger bíboros előléptetésével vagy az Edith Stein kanonizálása által keltett tiltakozásokkal és Katolikus Izabella (időközben feladott) boldoggá avatási tervével láthattuk. Miután kijelentette, hogy kereszténnyé válva sem szűnt meg zsidónak lenni, Jean-Marie Lustigert egyenesen „revizionistának” titulálták (Raphael Draï), Izraelben pedig „tönkretett zsidónak” a Haláka tekintetében.

Hogy a zsidó-keresztény párbeszéd zsákutcába jutott, abban nincs semmi meglepő. Yeshayahou Leibowitz (Judaisme, peuple juif et Etat d'Israel, Lattes, 1985) úgy vélte, hogy egy ilyen dialógus egész egyszerűen csak őszinte felek között lehetséges. A tény az, hogy ezidáig jobbra csak egyirányú volt, az egyház igyekezvén meghatározni, hogy meddig hajlíthatná álláspontját egy olyan elváráshoz igazodva, amely mindig tovább akarja vinni annál, ameddig elmehet. Az „ábrahám örökségről” szóló közös

nyilatkozatok ebből a szempontból csupán a lényeg elfedésére valók. „A Messiás eljövételének vagy visszatérésének kettős várakozásáról” beszélni (a „két útnak” mondott teológia) ugyancsak megtévesztő: a két várakozás ugyanis ellentétes egymással, mivel bármelyik csak akkor érvényes, ha a másik téves. A zsidók és a keresztények is a Bibliát olvassák ugyan, csak éppen különbözőképpen. A kereszténység nem csak egy univerzalista elhivatottságú vallás, miközben a judaizmus mindenekelőtt egy sajátos nép jelenlétmódja a világon, de azt állítani, hogy Isten emberré lett, teljesen ellentétes azzal a felfogással, amelyet a judaizmus vall Istenről. Márpedig Jézus vagy az Isten fia, vagy csak egy csaló: nem lehet egyszerre fenntartani, hogy a messiási idők még nem következtek be, illetve hogy a Megváltó már eljött. Végül pedig, a kereszténység nem létezne a judaizmus nélkül, miközben a judaizmusnak nincs szüksége a kereszténységre, hogy létezzen. A két vallás között tehát teljes az eltérés, mert az egyik létezése szükségképpen kérdésessé teszi a másik legitimitását. A zsidók szerint az egyház továbbra is képtelen elismerni népük centralitását az üdvtörténetben. A maguk részéről a keresztények nehezen mondhatnak le Jézus istenségéről. Az egyház és a zsinagóga hagyományos vitája örökösödési vita volt. A zsidó álláspont az, hogy nem lehet egy még mindig élő és nem kitagadott jogosult örökségét elvitatni.

André Paul „mostohaikrekként” ábrázolta a kereszténységet és a judaizmust könyvében (*Lecons paradoxales sur les juifs et les chrétiens*, Desclée de Brouwer, 1992). A vatikáni szöveg pedig azt állítja, hogy bizonyos értelemben a zsidók a „mi idősebb testvéreink”. János-Pál pápa már használta ezt a formulát a római nagy zsinagógában 1986. április 13-án. Tudjuk azonban azt is, hogy ez egy meglehetősen ambivalens kitétel, mivel a biblikus hagyományban mindig a fiatalabb gyermekeket (Ábel, Mózes, Izsák, Jákob) kedveli Isten, és nem az idősebbeket (Káin, Áron, Izmael, Ézsau). Szent Pál szerint „az idősebb szolgál majd a fiatalabbnak”. Az Írás is ezt mondja: „Jákobot szerettem, Ézsaut gyűlöltem” (Rómaiaknak 9, 12-13). Sapienti sat.